

ARKEOLOGISK UNDERSØKELSE VED CORPS DU GARDE

Akershus festning, Oslo kommune

Hovd, Line og Furan, Nora Front

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Arkeologisk undersøkelse ved Corps du Garde Akershus festning, Oslo kommune	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 164/2016	Publiseringsdato [Publiseringsdato]
	Prosjektnummer 1020929	Oppdragstidspunkt 25.10.16-26.10.16
	Forsidebilde Tiltaksområdet langs den vestre veggen til Corps de Gard. Foto: Cf35158 NIKU 0007.	
Forfatter(e) Hovd, Line og Furan, Nora Front	Sider 18	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Nora Front Furan
Prosjektmedarbeider(e) Line Hovd
Kvalitetssikrer Gro Edvardsen

Oppdragsgiver(e) Forsvarsbygg

<p>Sammendrag</p> <p>I perioden 25.10.16-26.10.16 ble det gravd en sjakt rundt Corps de Garde på Akershus festning i forbindelse med dreneringen og avretting av terrenget rundt bygget. Det ble lagt ned nytt dreneringsrør og kummer ved byggets hushjørner for å ta av for takvann. Da tiltaksområde lå innenfor den middelalderse delen av Akershus festning (id. 86131), ble arbeidet overvåket av arkeolog fra NIKU. Det ble ikke påtruffet automatisk fredete kulturlag eller bygningsrester.</p>
--

Emneord Arkeologisk overvåking, Akershus festning, Corps du Garde
--

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye Johansen

Forord

I forbindelse med gravearbeider ved Corps du Garde på Akershus festning, ble det foretatt en arkeologisk overvåking av arbeidene, 25.-26.10.2016.. NIKU takker for samarbeid med alle involverte.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	4
1 Innledning.....	7
2 Tiltakets omfang.....	7
3 Faglige forhold.....	7
4 Metode og gjennomføring	8
5 Observasjoner	11
6 Oppsummering og konklusjon	11
7 Litteratur.....	11
8 Vedlegg.....	12
8.1 Fotoliste.....	12
8.2 Detaljplot.....	13
8.3 Oversiktsplot	14
8.4 Koordinatliste	15

1 Innledning

Forsvarsbygg søkte Riksantikvaren om dispensasjon fra Lov om kulturminner av 9. juni 1978 for gravearbeider i forbindelse med drenering og avretting av terreng ved Corps du Garde på Akershus festning. Riksantikvaren mottok søknaden 13.9.2016. NIKU ble bedt om å utarbeide forslag til prosjektbeskrivelse og budsjett, og mottok oppdragsbestillingen fra Riksantikvaren 30.9.2016. NIKU leverte prosjektbeskrivelse og budsjett 11.10.2016, og Riksantikvaren fattet vedtak i saken 12.10.2016.

2 Tiltakets omfang

Terrenget rundt bygningen Corps de Garde har over tid steget, noe som har ført til at sokkelstein nå stedvis har vært under bakkenivå. Dette, sammen med avrenning fra taknedløpene som ikke har fungert optimalt, har gitt toppfukting av grunnmuren. For å forebygge toppfukting av grunnmuren på Corps du Garde-bygningen var det behov for å senke terrenget rundt bygningen og gjennomføre tiltak for håndtering av overflatevann. Maksimal gravedybde skulle være 0,6 m, men med mulig dybdejustering av en kum og en rist.

3 Faglige forhold

Tiltaksområdet lå innenfor den middelalderske delen av Akershus festning, id. 86131, og rett ved bygningen Corps du Garde. Bygningen ble oppført i 1754, og har blitt brukt som vakt- og arrestbygning samt bolig.

Akershus er et av Norges viktigste festningsanlegg fra middelalderen, selv om omfattende bygningsarbeider fra 1500-tallet i stor grad har ødelagt eller kamuflert bygninger og kulturlag. Akershus nevnes første gang på 1300-tallet i flere skriftlige kilder. Det er antatt at slottet ble bygget på 1290-tallet under kong Håkon 5. Opprinnelig var middelalderborgen en lang og smal ringmursborg. Hovedborgen var inndelt i tre borggårder med «Våghalsen» som hovedtårn. Mot nord var det en ytre ringmur med to tårn. Den sørligste borggården ble begrenset mot vest og sør av en tykk ringmur. Utenfor hovedborgen skal det i nord og øst også ha vært ringmurer og bygninger.

Den første arkeologiske undersøkelsen av anlegget ble utført av Peter Blix på midten av 1890-tallet. Sindig-Larsen gjennomførte mer omfattende undersøkelser fra 1905 til 1922. Mindre undersøkelser har blitt foretatt i 1964 og 1979, i tillegg til mindre overvåkingsarbeider.

I 2013 ble det foretatt overvåking av gravearbeider for kabler og lampepunkter i forbindelse med etablering av nytt lysanlegg på festningen. Det ble gravd rundt hele slottet. I grøfta fra Arkeligårdens kurtinemur og langs sydskråningen av gressvollen i Dronningens batteri, ble det fire meter vest for NV-hjørne av Corps du Garde observert et lag med kalkmørtel 40 cm under terreng. I laget var også teglstein av renessanse-type. 1,75 m fra hjørnet og videre mot øst ble det avdekket en intakt kuppelsteinbrolegning som lå 20 – 30 cm under terreng. Under denne var et kalkmørtellag med røde og gule teglbiter. Massene ble tolket som mulig rivningslag fra en bygning oppført på 16-1700-tallet. Det ble ikke ved noen av tiltakene nær Corps du Garde observert sikre kulturlag eller murrester fra middelalder.

4 Metode og gjennomføring

Undersøkelsen ble gjennomført som en arkeologisk overvåking 25. - 26. oktober 2016. Prosjektleder var Nora Front Furan. Arkeolog og feltleder var Line Hovd. Gravearbeidet ble foretatt av entreprenør BK-Anlegg A/S ved gravemaskinfører Jøran Wilhelmsen. Tiltaksområdet lå rett inntil bygningen Corps du Garde, omkranset av et par store trær, men ellers på en relativt åpen plass. Gravearbeidet ble dokumentert med foto og notater. Etter endt graving ble tiltaksområdet digitalt innmålt med CPOS.

Tiltakene innebar overvåking av graving av en sjakt til et nytt dreneringsrør langs den nordre og den vestre vegg til Corps du Garde. Dette røret skulle ha forgreninger på tre av hushjørnene, hvor det ble satt ned rister for å ta av vannet fra taknedløpene. Ved det nordøstre hushjørnet ble det etablert en ny kum. Under gravearbeidet fulgte arkeolog gravingen i tempoet til entreprenøren, og det ble ikke nødvendig å stanse framdriften til gravearbeidet.

Den nordre delen av sjakten ble gravd først, fra det nordøstre hushjørnet og langs den nordre vegg mot vest (se 3 og 4). Deretter ble den vestre delen av sjakten gravd, med tilløp fra det nordvestre hushjørnet og inn til en eksisterende rist ved det sørvestre hushjørnet (se 5 og 6). Sjakten ble gravd ned til en dybde på ca. 40-50 cm, avhengig av hvordan vannet skulle renne.

Figur 1: Området langs den nordre vegg til Corps du Garde før oppstart av sjaktingen. Foto-nr: Cf35158_NIKU_0001.

Figur 2: Området langs den vestre veggen til Corps du Garde før oppstart av sjaktingen. Foto-nr: Cf35158_NIKU_0005.

Figur 3: Sjakten langs den nordre veggen til Corps du Garde. Foto-nr: Cf35158_NIKU_0009.

Figur 4: Sjakten ved det nordøstre hushjørnet av Corps du Garde hvor det skal etableres en kum med rist. Foto-nr: Cf35158_NIKU_0015.

Figur 5: Sjakt langs den vestre veggen til Corps du Garde. Foto-nr: Cf35158_NIKU_0024.

Figur 6: Sjakt langs den vestre veggen til Corps de Garde og inn til eksisterende kum ved det sørvestre hushjørnet. Foto-nr: Cf35158_NIKU_0030.

5 Observasjoner

I sjaktens profiler ble det observert masser bestående av grå sand og grus spettet med varierende mengder små biter knust teglstein og noe mørtel. Lenger sør i sjakten ble massene gulere og bestod av renere sand. Rundt det sørvestre hushjørnet ble det fjernet noe brostein, og under dette var det også gul sand. Enkelte steder ble det påtruffet moderne ledninger og kabler, samt et kumløkk til kloakk. Rundt dette var det pakket mye stor stein og større grus. Noe av massene kan være redeponerte etter-reformatoriske lag. Det ble ikke påtruffet kulturlag eller bygningsrester fra middelalder.

6 Oppsummering og konklusjon

Tiltaksområdet lå innenfor den middelalderske delen av Akershus festning, ved bygningen Corps du Garde, oppført i 1754. Det var derfor en mulighet for at det kunne finnes rester etter arkeologiske strukturer eller konstruksjoner fra middelalder. Tiltakene omfattet graving av en sjakt til et nytt dreneringsrør langs den nordre og den vestre veggen til bygningen, i tillegg til forgreninger ut fra tre hushjørner til rister for oppsamling av takvann, samt et nytt sluk. Det ble gravd ned til en dybde av maks 50 cm. Det ble ikke avdekket automatisk fredete kulturminner i de undersøkte områdene.

7 Litteratur

Johannessen, L. og Jan-Erik G. Eriksson (red.). 2015. Faglig program for middelalderarkeologi. Byer, sakrale steder, befestninger og borger. Riksantikvaren.

Molaug, P. B. 2013. Arkeologisk overvåking av graving for nytt belyningsanlegg rundt Akershus slott. Arbeider for Forsvarsbygg på Akershus festning, Oslo. NIKU Oppdragsrapport 151/2013.

Sindig-Larsen, H. 1924-1925. Akershus. Bidrag til Akershus` slots bygningshistorie i de første 350 aar, 1300-1650. Paa grundlag av den bygningsarkæologiske undersøkelse 1905-1924. Eberh.B. Oppi`s forlag, Oslo.

8 Vedlegg

8.1 Fotoliste

Filnavn	Motiv	Sett mot
Cf35158_NIKU_0001.JPG	Område langs nordre vegg før avtorving	V
Cf35158_NIKU_0002.JPG	Område langs nordre vegg før avtorving	V
Cf35158_NIKU_0003.JPG	Område langs nordre vegg før avtorving	NV
Cf35158_NIKU_0004.JPG	Område langs nordre vegg før avtorving	V
Cf35158_NIKU_0005.JPG	Område langs vestre vegg før avtorving	SØ
Cf35158_NIKU_0006.JPG	Område langs vestre vegg før avtorving	SØ
Cf35158_NIKU_0007.JPG	Område langs vestre vegg før avtorving	SØ
Cf35158_NIKU_0008.JPG	Nordre del av sjakt under graving	Ø
Cf35158_NIKU_0009.JPG	Nordre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0010.JPG	Nordre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0011.JPG	Nordre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0012.JPG	Nordre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0013.JPG	Nordre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0014.JPG	Nordre del av sjakt inn til NØ hushjørne	Ø
Cf35158_NIKU_0015.JPG	Nordre del av sjakt inn til NØ hushjørne	Ø
Cf35158_NIKU_0016.JPG	Nordre del av sjakt inn til NØ hushjørne	V
Cf35158_NIKU_0017.JPG	Nordre del av sjakt inn til NØ hushjørne	V
Cf35158_NIKU_0018.JPG	Nordre del av sjakt	V
Cf35158_NIKU_0019.JPG	Nordre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0020.JPG	Område langs vestre vegg før avtorving	Ø
Cf35158_NIKU_0021.JPG	Vestre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0022.JPG	Vestre del av sjakt	Ø
Cf35158_NIKU_0023.JPG	Vestre del av sjakt	S
Cf35158_NIKU_0024.JPG	Vestre del av sjakt	S
Cf35158_NIKU_0025.JPG	Vestre del av sjakt	S
Cf35158_NIKU_0026.JPG	Vestre del av sjakt inn til NV hushjørne	S
Cf35158_NIKU_0027.JPG	Vestre del av sjakt inn til NV hushjørne	S
Cf35158_NIKU_0028.JPG	Vestre del av sjakt	N
Cf35158_NIKU_0029.JPG	Vestre del av sjakt	N
Cf35158_NIKU_0030.JPG	Vestre del av sjakt inn til SV hushjørne	Ø
Cf35158_NIKU_0031.JPG	Vestre del av sjakt inn til SV hushjørne	Ø
Cf35158_NIKU_0032.JPG	Vestre del av sjakt	N
Cf35158_NIKU_0033.JPG	Vestre del av sjakt	N
Cf35158_NIKU_0034.JPG	Nordre del av sjakt gjenfylt	Ø

8.2 Detaljplot

Figur 1: Kart over sjakt gravd nord og vest for Corps du Garde, Akershus festning. Illustrasjon: Line Hovd, NIKU.

8.3 Oversiktsplot

8.4 Koordinatliste

FID	Shape *	PT_ID	NORTHING	EASTING	ELEVATION	DESCRIPTIO
0	Point ZM	63	6642363,03	597092,532	24,7535	2SK42 – V sjakt bunn
1	Point ZM	62	6642362,58	597090,5	24,8499	2SK42 – V sjakt bunn
2	Point ZM	61	6642361,75	597089,929	24,638	2SK42 – V sjakt bunn
3	Point ZM	60	6642360,47	597089,634	24,5486	2SK42 – V sjakt bunn
4	Point ZM	59	6642355,39	597089,17	24,4511	2SK42 – V sjakt bunn
5	Point ZM	58	6642351,37	597088,969	24,3311	2SK42 – V sjakt bunn
6	Point ZM	57	6642350,74	597088,939	24,2965	2SK42 – V sjakt bunn
7	Point ZM	56	6642349,64	597089,087	24,2375	2SK42 – V sjakt bunn
8	Point ZM	55	6642349,45	597091,32	24,1791	2SK42 – V sjakt bunn
9	Point ZM	54	6642349,58	597091,279	24,8568	2SK42 – V sjakt bunn
10	Point ZM	53	6642350,29	597089,561	24,1476	2SK42 – V sjakt bunn
11	Point ZM	52	6642353,24	597089,492	24,2761	2SK42 – V sjakt bunn
12	Point ZM	51	6642357,2	597089,853	24,4626	2SK42 – V sjakt bunn
13	Point ZM	50	6642358	597090,109	24,5043	2SK42 – V sjakt bunn
14	Point ZM	49	6642359,64	597091,619	24,4423	2SK42 – V sjakt bunn
15	Point ZM	48	6642360,02	597091,209	24,4985	2SK42 – V sjakt bunn
16	Point ZM	47	6642358,73	597090,099	24,636	2SK42 – V sjakt bunn
17	Point ZM	46	6642358,8	597089,901	24,5588	2SK42 – V sjakt bunn
18	Point ZM	45	6642361,21	597090,077	24,5744	2SK42 – V sjakt bunn
19	Point ZM	44	6642361,98	597090,403	24,7437	2SK42 – V sjakt bunn
20	Point ZM	43	6642362,3	597090,928	24,7439	2SK42 – V sjakt bunn
21	Point ZM	42	6642362,47	597092,121	24,7802	2SK42 – V sjakt bunn
22	Point ZM	41	6642363,15	597092,045	25,2315	2SK21 – V sjakt topp
23	Point ZM	40	6642362,56	597089,76	25,2229	2SK21 – V sjakt topp
24	Point ZM	39	6642361,56	597088,988	24,8622	2SK21 – V sjakt topp
25	Point ZM	38	6642354,41	597088,88	24,979	2SK21 – V sjakt topp
26	Point ZM	37	6642351,11	597088,829	24,7859	2SK21 – V sjakt topp
27	Point ZM	36	6642350,39	597088,891	24,6806	2SK21 – V sjakt topp
28	Point ZM	35	6642349,69	597088,909	24,6575	2SK21 – V sjakt topp
29	Point ZM	34	6642349,24	597091,496	24,4857	2SK21 – V sjakt topp
30	Point ZM	33	6642350,1	597091,549	24,5593	2SK21 – V sjakt topp
31	Point ZM	32	6642350,56	597089,668	24,7272	2SK21 – V sjakt topp
32	Point ZM	31	6642353,84	597089,643	24,9118	2SK21 – V sjakt topp
33	Point ZM	30	6642357,63	597088,752	25,6196	2SK21 – V sjakt topp
34	Point ZM	29	6642359,53	597091,658	24,9004	2SK21 – V sjakt topp
35	Point ZM	28	6642360,06	597091,657	25,1559	2SK21 – V sjakt topp
36	Point ZM	27	6642360,22	597091,279	25,1056	2SK21 – V sjakt topp
37	Point ZM	26	6642359,59	597089,653	24,0359	2SK21 – V sjakt topp
38	Point ZM	25	6642359,5	597089,583	24,235	2SK21 – V sjakt topp
39	Point ZM	24	6642361,59	597090,227	25,191	2SK21 – V sjakt topp
40	Point ZM	23	6642361,9	597090,389	25,2448	2SK21 – V sjakt topp
41	Point ZM	22	6642362,16	597091,102	25,2312	2SK21 – V sjakt topp
42	Point ZM	21	6642362,07	597092,057	25,0729	2SK21 – V sjakt topp

---

43	Point ZM	20	6642362,1	597092,475	24,8094	2SK10 – N sjakt bunn
44	Point ZM	19	6642361,67	597097,119	24,7106	2SK10 – N sjakt bunn
45	Point ZM	18	6642361,33	597101,169	24,7608	2SK10 – N sjakt bunn
46	Point ZM	17	6642362,58	597101,367	29,8594	2SK10 – N sjakt bunn
47	Point ZM	15	6642360,24	597101,533	27,5448	2SK10 – N sjakt bunn
48	Point ZM	14	6642359,95	597101,626	24,9918	2SK10 – N sjakt bunn
49	Point ZM	13	6642361,23	597101,725	24,8998	2SK10 – N sjakt bunn
50	Point ZM	12	6642362,5	597101,866	24,9608	2SK10 – N sjakt bunn
51	Point ZM	11	6642362,85	597098,101	24,7549	2SK10 – N sjakt bunn
52	Point ZM	10	6642363,23	597095,653	24,7841	2SK10 – N sjakt bunn
53	Point ZM	9	6642363,41	597092,571	24,8947	2SK10 – N sjakt bunn
54	Point ZM	8	6642361,79	597092,121	25,1628	2SK1 – N sjakt topp
55	Point ZM	7	6642361,34	597097,728	25,1501	2SK1 – N sjakt topp
56	Point ZM	6	6642361,02	597100,874	25,1832	2SK1 – N sjakt topp
57	Point ZM	4	6642360,9	597101,073	23,6999	2SK1 – N sjakt topp
58	Point ZM	3	6642362,93	597101,849	25,4346	2SK1 – N sjakt topp
59	Point ZM	2	6642363,37	597096,97	25,3195	2SK1 – N sjakt topp
60	Point ZM	1	6642363,67	597092,147	25,2798	2SK1 – N sjakt topp

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 164/2016

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00